

§ 65

Diarienumr: KS-2022/00123

Remiss av SOU 2021:96: Säkerhet och tillgänglighet vid val**Beslut**

Kommunstyrelsen beslutar

att lämna remissvar enligt kommunledningsstabens förslag.

Ärendebeskrivning

Justitiedepartementet har skickat ut slutbetänkandet från 2020 års valutredning, Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96) på remiss.

Slutbetänkandet behandlar frågor som rör ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor i valadministrationen, en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val, överklagande av val, valobservatörers status, väljargrupper som har svårigheter att utnyttja sin rösträtt, väljare med synnedsättning, utlandssvenskar, digitala röstkort, val vid allvarliga fredstida kriser samt rekrytering och utbildning av röstmottagare.

Förslaget till yttrande koncentreras till de punkter där Umeå kommun har en avvikande uppfattning gentemot utredningens förslag.

Yttrande

Umeå kommun har genom remiss från Justitiedepartementet fått möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning. I detta slutbetänkande från 2020 års valutredning behandlas frågor som rör ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor i valadministrationen, en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val, överklagande av val, valobservatörers status, väljargrupper med svårigheter att utnyttja sin rösträtt, väljare med synnedsättning, utlandssvenskar, digitala röstkort, val vid allvarliga fredstida kriser samt rekrytering och utbildning av röstmottagare.

Ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor i valadministrationen

Umeå kommun delar utredningens bedömning att avsaknaden av en myndighet med ett utpekat ansvar för samordningen av säkerhetsfrågorna måste ses som en risk i sig. En effektiv samverkan och möjligheten till kunskaps- och informationsutbyte inom valadministrationen bör på ett bra sätt kunna bidra till en hög valsäkerhet. Det är naturligt att det övergripande och sammanhållande ansvaret för säkerhetsfrågorna läggs på den centrala valmyndigheten.

Utredningen menar att utbildningsansvaret i säkerhetsfrågor bör ligga på länsstyrelsen. Vi delar inte den bedömningen. Vi menar i stället att en ordning där den centrala valmyndigheten ansvarar för detta ger en större helhetsförståelse för säkerhetsfrågor i hela valadministrationen och bättre möjligheter till ett enhetligt förfarande vid exempelvis incidentrapportering.

En rutin för incidentrapportering

Det är rimligt att tro att incidenter kan förekomma i alla led i valprocessen. Många incidenter kan komma att inträffa i samband med själva röstningsförfarandet. Därför måste detta även lyftas fram på ett tydligt sätt i valmyndighetens utbildningsmaterial.

När det gäller allmänhetens klagomål, synpunkter och förbättringsförslag så ska dessa naturligtvis hanteras av berörd valmyndighet. På lokal nivå sker det redan idag via röstmottagare direkt i samband med själva röstningsförfarandet eller via kommunens valkansli eller valnämnd.

Att öppna upp för allmänheten att kunna lämna synpunkter anonymt via en digital plattform och därmed krav på skyndsamt analys och eventuell åtgärd riskerar att ytterligare belasta valadministrationen.

Valprocessen är decentraliserad, manuell och transparent. Befintliga kontaktvägar för att lämna in klagomål, synpunkter eller förbättringsförslag anonymt tillgodoses via kommunens egna system för klagomål, synpunkter eller förbättringsförslag. Kommunen har som myndighet för övrigt en skyldighet att skyndsamt besvara inkomna ärenden.

En anonym tjänst som föreslås i utredningen medför snarare en risk att förtroendet för valprocessen undergrävs. Erfarenhetsmässigt visar det sig att många ärenden som troligen skulle registreras i denna tjänst grundar sig på okunskap kring hur valet går till. En stor mängd ärenden under den period när den lokala valadministrationen har som mest att göra skulle även medföra en orimligt stor arbetsbelastning.

Väljargrupper som har svårigheter att utnyttja sin rösträtt

Inledningsvis konstaterar Umeå kommun att det är positivt att begreppet tillgänglighet breddas och tydliggörs. Att valdeltagandet skiljer sig åt så mycket som det gör mellan olika grupper i samhället är inte acceptabelt. Arbetet med tillgänglighet berör hela valadministrationen.

De lokala valnämnderna kommer även när det gäller detta att behöva ytterligare stöd i sin utbildning av röstmottagare. Den centrala valmyndighetens ansvar för att ta fram utbildningsmaterial ökar och vi förutsätter därför att myndigheten tilldelas resurser för att kunna fullfölja det uppdraget.

När det gäller lokaler är vår erfarenhet är att checklistor kan uppfattas som ganska fyrkantiga i vissa fall när frågorna blir väldigt specifika och ska gälla alla lokaler. Det kan exempelvis saknas en rörelsehinderparkering inom föreskrivet avstånd från lokalens entré men i praktiken går det att ordna under valdagen. Vi menar att det inte betyder att lokalen har bristande tillgänglighet. Vi måste välja lokaler utifrån ett vidare perspektiv än enskilda parametrar i en checklista. Det är även väldigt olika förutsättningar mellan kommunerna. Därför anser vi att förslaget om att varje kommun senast 32 dagar före valdagen ska meddela Valmyndigheten var och när röstmottagning kan ske inom kommunen samt uppgift om lokalernas tillgänglighet ska skrotas.

Umeå kommun vill också poängtera att alla röstnings- och vallokaler ska vara tillgängliga enligt gällande vallag. Det finns inte några undantag från den regeln. I viss mån kan tillgänglighetsperspektivet även speglas på annat sätt, exempelvis via generösa öppettider inom förtidsröstningen.

Inom detta område delar vi utredningens uppfattning och diskussion kring råd och rekommendationer i förhållande till föreskrifter. Alla kommuner

har samma ansvar men förutsättningarna är olika. Som så mycket annat är det angeläget att följa upp arbetet med tillgänglighet.

Avslutande kommentarer

Vallagsutredningen delbetänkande och nu dess slutbetänkande speglar det faktum att allt fler och alltmer specialiserade uppgifter läggs på kommunerna i samband med val. Förändringar i omvärlden och regelförändringar i det svenska valsystemet har inneburit att kommunernas ansvar i samband med valets genomförande blir alltmer komplext. Det krävs kunskaper och erfarenheter som inte efterfrågats tidigare.

Alla kommuner, stora som små, har samma regelverk att rätta sig efter. Det ställer ökade krav på samverkan och stöd såväl mellan olika nivåer i valadministrationen som mellan exempelvis kommunerna som har det exekutiva ansvaret att genomföra valet. Det är mycket tydligt att genomförandet av ett val har blivit ett ansvar för hela kommunorganisationen.

Umeå kommun konstaterar i det sammanhanget även att kostnaderna för den lokala valadministrationen att genomföra ett val hela tiden ökar. Som utredningen mycket riktigt påpekar saknas det en bild över hur mycket valen kostar för kommunerna. Vår uppfattning är dock att den andel av kommunens totala kostnader som statsbidragen täcker hela tiden minskar. Vi menar att detta bör lyftas fram i kommande utvärdering efter valet 2022 inför kommande ekonomiska beräkningar.

Avslutningsvis hävdar vi bestämt att väldigt många av de utmaningar som gömmer sig bakom delbetänkandets och slutbetänkandets förslag och bedömningar härrör från det svenska systemet med valsedlar. Det är helt nödvändigt att utvärderingen av 2022 års val även ska innefatta en djupare analys av valsedelssystemet.

Beslutsunderlag

[Säkerhet och tillgänglighet vid val - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/sakerhet-och-tillganglighet-vid-val)

Beredningsansvariga

Tordleif Hansson
Johan Gammelgård

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag.

Beslutet ska skickas till

ju.remissvar@regeringskansliet.se

benny.lindholm.narlinge@regeringskansliet.se

Senast 25 april